

VALSTS FINANSĒJUMS LATVIJAS PARTIJĀM: KURP TĀLĀK?

Politikas kopsavilkums

2017.gada 13.novembris
Iveta Kažoka, domnīcas Providus vadošā pētniece

Politikas kopsavilkumam (*policy brief*) ir divi mērķi:

- 1 Sniegt fona informāciju Latvijas politisko partiju saņemtā valsts finansējuma pietiekamības izvērtēšanai.
- 2 Piedāvāt risinājumus tālākai Latvijas partiju finansēšanas sistēmas veidošanai.

Kopsavilkums:

Valsts piešķirtais finansējums Latvijas partijām irniecīgs gan salīdzinājumā ar citām ES valstīm, gan vērtējot tā īpatsvaru Latvijas partiju kopējos ienākumos – it sevišķi vēlēšanu gados.

2012.gadā Latvija sāka pakāpeniski ieviest valsts finansējumu politiskajām partijām, apņēmoties ik pēc dažiem gadiem vērtēt tā pilnveidošanas iespējas. Līdz pat 2017.gada beigām šāds vērtējums nav ticis veikts.

Pastāv vairāki veidi, kā iespējams jēgpilni palielināt valsts finansējuma apjomu Latvijas partijām:

- 1) papildus esošajam finansējumam, piešķirot fiksētu finansējuma apjomu katrai partijai, kas pārsniegusi 2% barjeru, un kas ir pietiekams partijas administratīvo izdevumu segšanai;
- 2) palielinot finansējumu, ko partija var saņemt par katru vēlēšanās, tai skaitā arī pašvaldību un/vai EP vēlēšanās, iegūto balsi;
- 3) īpaši dotējot partijas darbu ar biedriem, starptautisko sadarbību, pētniecību, reģionālo nodaļu darbu u.tml.

Pamatinformācija par Latvijas partiju saņemto valsts finansējumu

Šobrīd Latvijas politiskās partijas no valsts budžeta saņem **612 397,72 eiro**.

Valsts budžeta finansējuma sadalījums starp partijām ir šāds (avots – [KNAB mājaslapa](#)):

PARTIJA	VALSTS FINANSĒJUMS GADĀ (EIRO)
„Saskaņa” sociāldemokrātiskā partija	149 019,77
Partija „Vienotība”	141 669,85
Politisko partiju apvienība „Zaļo un zemnieku savienība”	126 529,10
Politiskā partija „Nacionālā apvienība „Visu Latvijai!” – „Tēvzemei un brīvībai/LNNK”	107 612,57
Politiskā partija „No sirds Latvijai”	44 389,91
Politisko partiju apvienība „Latvijas Reģionu apvienība”	43 176,52

2016.gadā visu Latvijas partiju ienākumu kopsumma, atbilstoši KNAB mājaslapā publicēto partiju [gada pārskatu](#) datiem, bija 1 837 507 eiro – no tiem valsts finansējums ir aptuveni viena trešā daļa. Vēlēšanu gados, kad partiju vajadzība pēc finansējuma ir lielāka, valsts finansējums veido aptuveni vienu desmito daļu no Latvijas partiju ienākumiem.

Latvijas partiju saņemtais valsts finansējums starptautiskā griezumā

Eiropas Parlamenta uzdevumā 2015.gadā [Amsterdamas Universitāte](#) veica apkopojumu par valsts finansējuma apjomiem partijām ES dalībvalstīs. Pētnieki ieguva informāciju par zemāk tabulā redzamajām ES dalībvalstīm:

ES DALĪBVALSTS	VALSTS FINANSĒJUMA POLITISKAJĀM PARTIJĀM KOPAPJOMS (EIRO)
Itālija	180 000 000
Vācija	150 800 000
Spānija	78 000 000
Somija	34 000 000
Polija	31 106 241
Zviedrija	22 000 000
Ungārija	19 577 040
Nīderlande	15 000 000
Īrija	13 480 749
Austrija	11 574 815
Portugāle	8 520 000
Horvātija	6 616 680
Lietuva	5 800 000
Igaunija	5 400 000
Slovēnija	2 741 823
Luksemburga	1 600 000
Salīdzinājums: Latvija	612 398

Latvijas partiju no valsts budžeta saņemtais finansējums ir vairākas reizes mazāks nekā jebkurā citā Amsterdamas Universitātes pētījumā aptvertajā ES dalībvalstī. Šis secinājums nemainās arī tad, ja pārreķina katras valsts partijām piešķirto valsts finansējumu atbilstoši Latvijas iedzīvotāju skaitam. Pie šāda pārreķina visdāsnāk no valsts budžeta finansētās politiskās partijas ir Somijā (20 reizes vairāk finansējuma nekā Latvijā) un Igaunijā (13 reizes vairāk finansējuma nekā Latvijā).

Kāds bija valsts finansējuma Latvijas partijām ieviešanas mērķis?

2010.gada 10.jūnijā Saeima grozīja Politisko organizāciju finansēšanas likumu, reformējot Latvijas partiju finansēšanas sistēmu. Grozījumi paredzēja Latvijas partijām piešķirt valsts finansējumu, sākot ar 2012.gadu.

Likumprojekta anotācijā tika norādīti šādi iemesli valsts finansējuma ieviešanai:

Pārtraukt partiju finansiālu atkarību no privātpersonu ziedojumiem, kas "palielina risku nokļūt atkarībā no šo personu izvirzītajām prasībām. Tas savukārt var būt par cēloni tam, ka vēlētajū viedoklis, arī vēlētajū vairākuma viedoklis, var netikt uzklauts un partiju, politisko amatpersonu un vēlētajū starpā veidojas uzticības krīze".

Atrisināt jau 2001.gadā Pasaules Bankas pētnieka Boba Dāla konstatēto Latvijas partiju administratīvo mazspēju – vajadzību pēc resursiem, kas neļāva partijām segt savas administratīvās izmaksas un kļūt profesionālākām.

Nepieciešamība pārvērtēt Latvijas partiju saņemto valsts finansējuma apjomu: svarīgāko notikumu hronoloģija

- 2007** Pirmais apjomīgais pētījums par iespējām ieviest valsts finansējumu partijām: "Maksa par demokrātiju: vai partijas jāfinansē no valsts budžeta?" Pētījuma autori piedāvāja, "ņemot vērā citu valstu pieredzi valsts finansējuma ieviešanā, [...] sākt nevis ar visaptverošu, smagnēju valsts atbalsta modeļa izstrādi, bet gan sākumā ieviest mērenas, taču labi regulētas subsīdijas, pēc dažiem gadiem novērtēt to rezultātus un tikai nākamajā posmā šīs subsīdijas papildināt ar jauniem elementiem".
- 2009** Ministru kabinets apstiprina Politisko partiju finansēšanas koncepciju, izvēloties atbalstīt to variantu, kas paredz valsts finansējuma piešķiršanu politiskajām partijām.
- 2010** Saeima pieņem Politisko organizāciju finansēšanas likuma grozījumus, paredzot 2012.gadā uzsākt partiju finansēšanu no valsts budžeta.
- 2012** Partijām pirmo reizi izmaksāts valsts budžeta finansējums.
- 2014** KNAB darbības stratēģijā 2014.-2016.gadam paredzēts uzdevums "izvērtēt politisko partiju un to apvienību finansēšanas sistēmas darbību [...], kā arī izstrādāt priekšlikumus, lai nodrošinātu partiju darbību starpvēlēšanu periodos, mazinot partiju atkarību no lieliem ziedojumiem un veicinot nelielu ziedojumu piesaisti [...]".
- 2014** Valsts prezidenta izveidotā ekspertu grupa pārvaldības pilnveidošanai nāk klajā ar ziņojumu, kurā atzīts, ka joprojām pastāv "partiju atkarība no privātiem sponsoriem un valsts sagrābšanas risks". Ekspertu grupa arī secināja, ka "[...] Vēl līdz galam nav izvērtēta 12.Saeimas vēlēšanu kampaņa, taču ir skaidrs, ka pašreizējās dotācijas nosedz vien mazu daļu no nepieciešamā. Pirmšķietami šāds finansējuma līmenis nav pietiekams, lai būtiski samazinātu partiju atkarību no privātiem ziedojumiem."
- 2014** Valsts prezidents nosūta priekšlikumu Saeimai palielināt partijām piešķirto valsts finansējuma apjomu.
- 2015** Ministru kabinets apstiprina Korupcijas novēršanas un apkarošanas pamatnostādnes 2015.-2020.gadam, kur 14.darbības virziens šādi pamato turpmāko partiju finansēšanas attīstīšanas virzienu: "Lai konstatētu, vai valsts finansējuma piešķiršana ir sasniegusi sākotnēji izvirzīto mērķi (lielo ziedotāju ietekmes mazināšana politikā, kādām pozīcijām drīkst izlietot valsts piešķirto finansējumu), nepieciešams izvērtēt politisko partiju un politisko organizāciju finansēšanas sistēmas darbību, konstatējot pastāvošās nepilnības un problēmas, kā arī piedāvājot risinājumus to novēršanai. Būtu nepieciešams izvērtēt iespējas veidot tāda mērķtiecīga valsts finansējuma modeļa attīstību, kas ne vien lineāri būtu saistīts ar vēlēšanās iegūto balsu skaitu, arī, piemēram, biedru skaitu organizācijā vai citiem parametriem."
- Ar šīm pamatnostādnēm KNAB tiek uzdots līdz 31.12.2016. "izvērtēt politisko partiju un politisko organizāciju finansēšanas sistēmas darbību pēc grozījumiem Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likumā par valsts budžeta finansējuma piešķiršanu politiskajām organizācijām (partijām), kā arī izstrādāt priekšlikumus, lai nodrošinātu partiju darbību starpvēlēšanu periodos, mazinātu partiju atkarību no lieliem ziedojumiem, kā arī veicinātu nelielu ziedojumu piesaisti."

Kā palielināt valsts budžeta finansējumu politiskajām partijām?

Iespējas, kā papildināt esošo partiju finansēšanas sistēmu:

Piešķirt visām partijām, kuras pārvar 2% barjeru Saeimas vēlēšanās, fiksētu finansējumu apjomu, kas ir pietiekams administratīvo izdevumu segšanai.

Piemēri (saite uz [datu avotu](#)):

Fiksētas summas. Austrijā katra partija, kas pārvar noteiktu sliekšni, saņem sākotnējo finansējumu 218 019 eiro apmērā, Čehijā – 240 000 eiro gadā, Luksemburgā – 100 000, Zviedrijā – 523 800.

Daļa valsts finansējuma tiek sadalīta starp noteiktu sliekšni pārvarējušām partijām vienlīdzīgi. Bulgārijā visas parlamentā iekļuvušās partijas saņem daļu valsts finansējuma vienlīdzīgos apjomos. Ungārijā 25% valsts finansējuma kopapjoma sadala proporcionāli starp parlamentā iekļuvušajām partijām, Slovēnijā partijām, kas pārvarējušas 1% barjeru.

Palielināt valsts finansējumu, kas Latvijas politiskajām partijām tiek piešķirts par katru Saeimas vēlēšanās iegūto balsi.

Šobrīd Latvijas partijām tiek piešķirts 0,71 eiro par katru Saeimas vēlēšanās iegūto balsi. Salīdzinot Latvijas partiju finansējuma apjomu ar Latvijai līdzīgām ES dalībvalstīm (Lietuva, Igaunija, Polija, Slovēnija), secināms: ja finansējums par katru balsi arī turpmāk būs vienīgais valsts budžeta piešķirums Latvijas partijām, tad tā apjomam ir jābūt 3 -10 reizes lielākam nekā šobrīd.

Piešķirt atsevišķu finansējumu sabiedriski svarīgam partiju vai ar partijām saistīto organizāciju darbam.

Piemēri:

Politiskajai izglītošanai	Pētniecībai	Jauniešu organizācijām	Partijas avīzēm	Vēlēšanu izdevumu atmaksai
(Austrija, Beļģija, Vācija, Ungārija, Spānija)	(Austrija, Beļģija, Nīderlande, Spānija, Vācija)	(Austrija, Kipra, Vācija, Lietuva, Nīderlande, Slovēnija, Spānija)	(Somija)	(Francija)

Piešķirt papildu finansējumu ne tikai atbilstoši partijas Saeimas vēlēšanu rezultātiem, bet arī atbilstoši iegūto mandātu skaitam pašvaldību/Eiropas Parlamenta vēlēšanās.

Pašvaldību vēlēšanas. Horvātijā partijām piešķir papildu valsts finansējums par pārstāvniecību vietējās/reģionālajās pašvaldībās. Čehijā tiek piešķirta papildus fiksēta summa – 10 000 eiro – par katru pārstāvi pašvaldībās. Rumānijā 25% no valsts finansējuma kopapjoma tiek sadalīti atbilstoši partijas vēlēšanu rezultātiem pašvaldību vēlēšanās.

EP vēlēšanas. Grieķijā, Luksemburgā, Portugālē un Slovēnijā valsts finansējuma aprēķinā tiek ņemti vērā Eiropas Parlamenta vēlēšanu rezultāti.